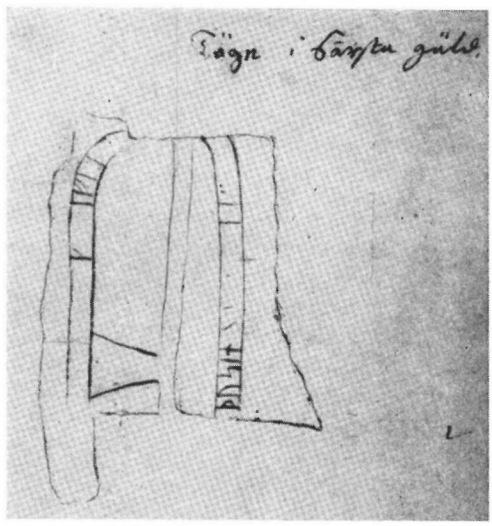

Fig. 169. Vg 109. Tängs sn, gamla kyrkan. Efter teckning av Brenner i F m 27.

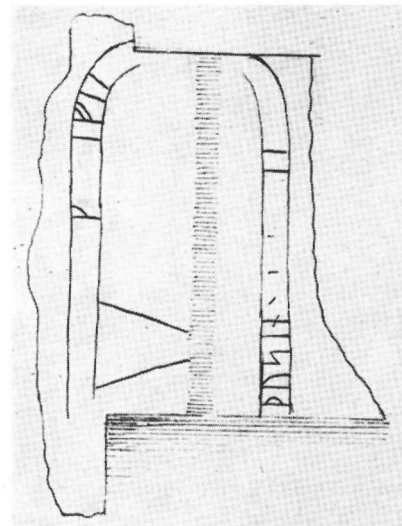

Fig. 170. Vg 109. Tängs sn, gamla kyrkan. Efter teckning av Brenner i F l 4 c.

E. Brenner har endast uppfattat några enstaka runor, redovisade även av Liljegren. K. Torin förklarar, att mellersta delen av stenen »blifvit helt och hållet utsliten ... af dess runskrift återstå endast några få runor, hvaraf jag ej kunnat erhålla någon mening». P. A. Säve finner den också »alldeles utsliten».

Om mansnamnet *Gy(i)* se U 79. H. Jungner har uppfattat r. 7–10 som rester av namnet *Asgøtr hlu*, som återfinnes på Vg 103. Detta är emellertid mindre sannolikt, jfr ovan. 23 **i** kan givetvis, som Jungner föreslagit, ingå i ordet *hiogg* och de föregående runorna tillhöra runristarens namn, *Æskell*(?). Någon annan ristning med denna signatur känner man icke.

110. Vänersnäs sn, Näsbyholm.

Litteratur: B 1155, L 1373, 1374. J. Peringskiöld, Monumenta 9, bl. 54; P. A. Säve, Berättelse 1863, s. 102 (ATA, tr. i ATS 3, 1873, s. 149; K. af Schmidt, Antiqvariska anteckningar från Vestergötland och Åse härad 1872, s. 93 (ATA); K. Torin, Register 1875 (VFA); S. B. F. Jansson, Skrivelse t. Riksantikvarien $^{20}/_{12}$ 1956 (ATA).

Äldre avbildningar: E. Brenner, bläckteckning 1669 (i KB F m 27, s. 1), renritning 1670 (i KB F l 4 c, s. 47); J. Hadorph och P. Törnewall, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta samt B 1155).

Ett litet fragment av denna runsten står rest i Näsbyholms park, 100 m. Ö om mangårdsbyggnadens huvudingång, 20 m. NV om landsvägen Vänersnäs kyrka–Näsbyholms gård. Det påträffades omkring 1930 nedsjunket i jorden, 30 m. SÖ om den östra flygelns nordöstra hörn. Fyndet anmäldes först 1956 till Riksantikvarieämbetet och undersöktes samma år av S. B. F. Jansson.

Resten av runstenen är nu förkommen. Den har förgäves eftersökts. 1872 antecknade K. af Schmidt: »De båda hos Bautil (1155) och Liljegren (1373 och 1374) omnämda runstenarna kunde jag ej återfinna, ehuru jag i Åkersbyn vid kyrkan, der de skola hafva funnits, frågade flera äldre personer derom.»

På träsnittet B 1155 finnas tre runstensbilder. Dessa ha i J. G. Liljegrens *Runurkunder* erhållit var sitt nummer, 1373, 1374 och 1376, samt sedan i litteraturen fått representera tre olika stenar. Nr 1376 är Vg 101. Granskar man träsnittets förlaga, E. Brenners teckning i KB F l 4 c, finner man till de båda förstnämnda följande påskrift av Brenner: »Nääs landet, Kyrkieby Stompnen. uthi en sank eng, nedersunken och upgraf. på 3. sidor skrif.» Det är alltså tydligt, att L 1373 och 1374 tillhöra en och samma sten, av Brenner avbildad från två olika håll. Näsbyholm ligger på samma plats, som Brenner anger för det nu förkomna fragmentet.

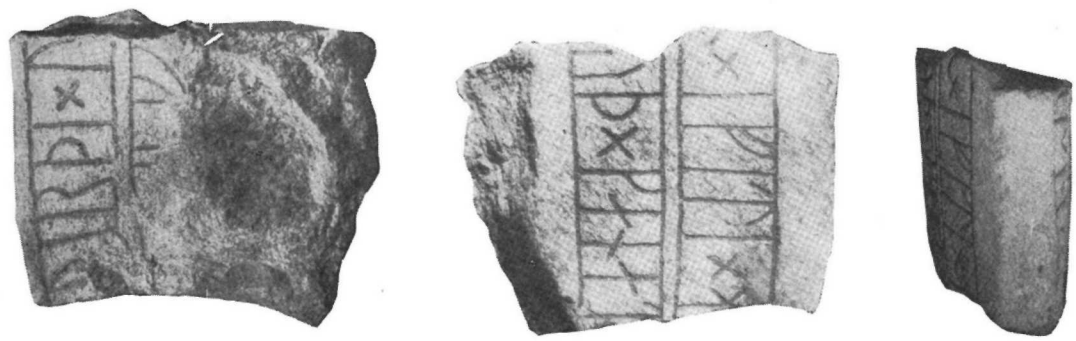

Fig. 171. Vg 110. Vänersnäs sn, Näsbyholm. Fragment funnet omkring 1930. Foto av S. B. F. Jansson 1956.

Grå granit. Det bevarade fragmentets höjd 0,39 m., bredd 0,52 m. Den försvunna delens höjd kan efter bilden i *Bautil* beräknas till 1,10 m. Det bevarade fragmentet har direkt passat samman med det tidigare kända, nu förkomna, i nedre brottkanten på Brenners bild. Stenens utseende påminner mycket om vissa danska runstenars. Ristningen på det bevarade fragmentet är i stort sett djupt huggen och tydlig.

Med utgångspunkt från bilderna å Brenners teckningar är runslingornas läsordning, räknat från vänster, 6, 1, 5, 2, 3, 4. Inskriftens början återfinnes alltså i slingan längst till höger.

Inskrift (supplerad efter Brenners teckningar):

[**kuþa**×**risiþ**×**sti**]**n**×**ifiti**×**h** . . . **uirþi**×**u**[**ti**×**hmini**×**sun**× . . . **r**×**sin**×**kuþan**×**uas**×**m**]**uþ**×**kanat**
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

. . . - - **f**[**uufi**×**uk**×**ara** . . . ×**silki**×**sim**× . . . **ui**×**runa**×**uk**×]
60 65 70 75 80

Gyða resti sten æftiʀ ... sun ..., faður (broður) sinn goðan; vas ... runaʀ hiogg.

»Gyda reste stenen efter ..., sin son(?) ..., sin gode fader (broder); han var ... högg runorna.»

Till läsningen: Då det förkomna fragmentets fyra första runor bilda ett känt namn och efter dessa följer en verbform sannolikt i sing., är det troligt, att inskriftens början har varit så gott som oskadd, oavsett eventuellt sk. Av 13 **n** återstår i fragmentets kant endast högra bst. Brenners teckning visar vänstra bst; hst har legat i brottet. Efter 13 **n** finnes som sk ett jämförelsevis stort kryss; även övriga sk bestå av kryss. 14 **i** är ej stungen, ej heller 16 **i** och 18 **i**. 19 **h** står alldeles i fragmentets kant; övre hälften av hst och bi-

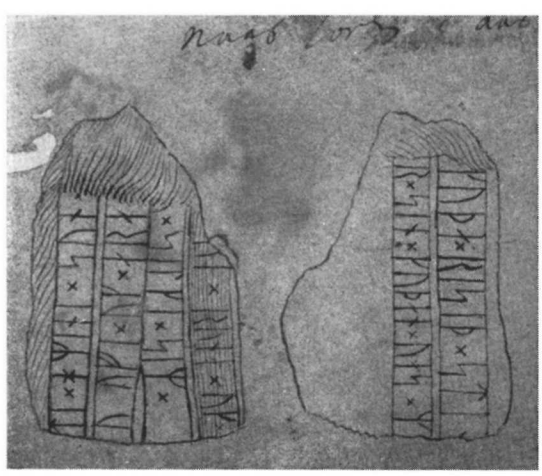

Fig. 172. Vg 110. Vänersnäs sn, Näsbyholm. Efter teckning av Brenner i F m 27.

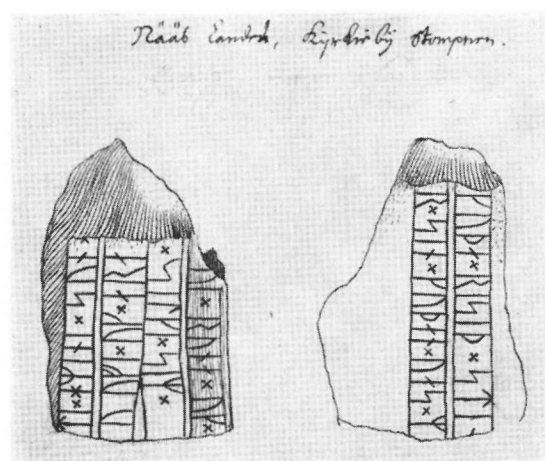

Fig. 173. Vg 110. Vänersnäs sn, Näsbyholm. Efter teckning av Brenner i F l 4 c.

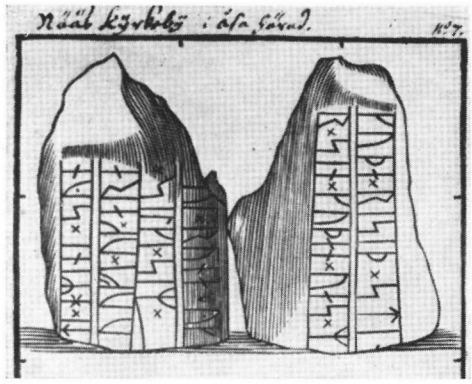

Fig. 174. Vg 110. Vänersnäs sn, Näsbyholm. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 1155).

stavarna till höger om hst ha gått förlorade. Före 20 **u** finnas nära fragmentets kant två obetydliga fördjupningar, som kunna utgöra rester — de yttre högra styckena — av ett sk. 20 **u** har förlorat nedre hälften, då stenen slogs sönder. 21 **i** är ej stungen, ej heller 24 **i**. I 25 **u** är bst:s nedre hälft svag. 49 **u** har förlorat hst:s övre hälft och toppen av bst i kantbrottet. 51 **k** är ej stungen. 52 **a** och 54 **a** ha bistavar på båda sidor om huvudstavarna. Också 53 **n** har dubbelsidig bst. 55 **t** har förlorat högra bst i kantbrottet. I runbandet under 20–25 **uirþi** × **u** ser man två linjer nära varandra, sannolikt toppstyckena av två huvudstavar, r. 56 och 57. På grund av att linjerna stå så tätt ihop, har r. 56 troligen varit **i**. R. 58 torde ha varit **f**; i så fall har hst:s nedre hälft gått förlorad i samband med att stenen slogs sönder. — Beträffande de runor som vi endast känna från Brenners teckningar kan följande noteras. 59–60 **uu** stå förhållandevis glest; avståndet mellan de båda runtecknen kan mycket väl ge plats för en runa, som icke uppfattats av tecknaren; detsamma är förhållandet med utrymmet före 59 **u**. Efter 75 **m** och följande sk har tecknaren icke uppfattat ytterligare ristning i slingan, vilket sannolikt beror på satsslut. 76 **u** är något skadad upptill, dock icke så mycket att de tecknade resterna tillåta en läsning **r**.

Hur stor del av inskriften som gått förlorad redan före Brenners avtecknande, är svårt att avgöra. Troligen fanns dock större delen bevarad 1669. Då emellertid detta stycke nu förkommit och nyfyndet visat sig innehålla endast en del av det saknade partiet, kan läsningen i sin helhet icke kontrolleras eller överblickas, och tolkningen blir i många avseenden en vansklig uppgift. Att man icke kan finna någon begriplig mening i vissa partier beror sannolikt icke så mycket på att stenen har varit svårläst eller att Brenner har missuppfattat runorna som att ristaren haft en egenartad ortografi. Tämligen säkert torde vara, att stenen har rests av en kvinna *Gyða* till minne av en hennes frände — fader eller broder svarar bäst mot Brenners läsning. Inskriftens senare del synes ha varit oklar. Det förefaller dock rimligt, att här givits vissa närmare upplysningar om den döde eller kanske omständigheterna kring hans död. R. 76–83 **ui**×**runa**×**uk**×innehålla troligen resterna av runristarens signatur.

Kvinnonamnet *Gyða* är icke känt från någon annan svensk runinskrift, men det förekommer på två danska stenar, DR 48 och 99, och därtill visar det tämligen stor frekvens inom hela det nordiska området under medeltiden. På norskt område har det brukats redan på 800-talet. *Gyða* hette exempelvis en av Harald hårfagers hustrur. Lind anser, att »namnet icke är inhemskt utan lånats från England» och påpekar, att flera av dess äldre bärare äro av blandad nordisk och engelsk härkomst, t. ex. Olav Tryggvasons andra hustru *Gyða en enska*. Under danaväldets tid upptages namnet i den danska kungaätten; en dotter till Sven tveskägg heter *Gyða*. *Gude* heter vidare enligt Adam av Bremen den svenske kung Anund Jakobs dotter, gift med Sven Estridsson. På Island uppträder namnet först mot slutet av 1100-talet och sedan mera sporadiskt.

111[1], se s. 147.

112. Ås sn, kyrkan.

Pl. 81.

Litteratur: B 951, L 1372, T 42, J. Hadorph, Annotationskladd (i: J. Peringskiöld, Monumenta 9, tr. såsom Reseanteckningar etc. i VFT 2: 1, 1901, s. 66); J. Peringskiöld, Monumenta 9, bl. 56; P. A. Säve, Berättelse 1863, s. 100 (ATA, tr. i ATS 3, 1873, s. 149); L. F. A. Wimmer, Runeskriftens Oprindelse og Udvikling i Norden (1874), s. 203 f.; R. Hjorth, Beskrifning

[1] Detta nummer (111) reserverades av H. Jungner för inskriften L 1374, vilken dock visat sig vara en del av Vg 110. Ett år 1940 nyfunnet, runristat gravstensfragment i Gudhems sn, Gudhems hd, har erhållit det sålunda ledigblivna numret 111.